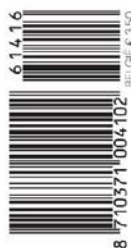

**Ipsos: Nederlander
geloofd vooral
de nee-stemmers**

VANDAAG 6

WWW.TROUW.NL | 74STE JAARGANG NR 21903 | E-MAIL VIA WWW.TROUW.NL/SERVICE | POSTBUS 859 1000 AW AMSTERDAM | REDACTIE 020-562 9444 | KLANTENSERVICE 088-056 1588 | BEZORGING 088-056 1599

Thierry Baudet op tournee

Nederlandse volk moet de
macht hebben. Daar hoort
geen Europa bij. **DE VERDIEPING 2|3**

Femke Halsema Tien Geboden

Alles wat een
politicus zegt,
blijft bestaan
DE VERDIEPING 8|9

De breingrens

Levert
hersenenonderzoek
zelfkennis op?
LETTER&GEEST

Verhuisd naar Molenbeek

Marijke de Vries trekt in
haar loft op de dag van
de aanslagen **TIJD**

Rechtszaken dreigen rond deal Buurtzorg

Branchevereniging Thuiszorg: Gemeenten schonden aanbestedingsregels

Alwin Kuiken

REDACTIE GEZONDHEID & ZORG

De Branchevereniging Thuiszorg Nederland (BTN) eist dat gemeenten de deals terugdraaien met Buurtzorg Nederland, die met subsidies klanten en personeel van het failliete TSN overneemt. Enschede kreeg gisteren als eerste het ultimatum dat ze de overname binnen een week ongedaan moet maken, anders gaat BTN dit via de rechter afdwingen. Enschede zou haar eigen aanbestedingsregels schenden.

Buurtzorg heeft met 21 grote gemeenten afspraken gemaakt en als 'redder in nood' een derde van het failliet verklaarde TSN overgenomen.

Bij de 21 gemeenten gaat het om 2800 medewerkers en 12.000 cliënten. In Enschede gaat het om 10 procent van deze klanten. BTN stelt de gemeente als voorbeeld; wanneer de branchevereniging de zaak wint, staan alle deals op losse schroeven.

Onder meer met Den Haag, Purmerend, Amersfoort en Zaanstad.

De tijd dringt, want het UWV betaalt de tienduizend TSN-medewerkers nog tot 25 april. Wie dan niet elders aan de slag is, staat op straat. Voor staatssecretaris Van Rijn (volksgezondheid) zou het een domper zijn als de deal met Buurtzorg averij oploopt. Eind december zei hij dat gemeenten miljoenen extra mochten uittrekken om noodlijdende thuiszorgaanbieders te helpen. Maar dat is nu reden voor deze rechtszaak.

Kort na het faillissement meldde Buurtzorg alleen in zee te willen met gemeenten die een paar euro per uur bijleggen op de 'te lage' tarieven die ze TSN betaalden. TSN ging failliet omdat ze contracten met gemeenten had afgesloten onder de kostprijs. Buurtzorg zei een einde te willen maken aan 'de race naar de bodem', waarbij aanbieders steeds goedkoper aanbesteden, zegt Jos de Blok, oprichter en directeur van Buurtzorg. "Wij willen een fatsoenlijk loon be-

talen aan mensen die vaak al rond het bestaansminimum zitten."

Dat gemeenten nu met Buurtzorg in zee gaan, is wrang voor TSN. Het geldt dat gemeenten eerst overhielden door TSN en andere thuiszorgorganisaties te weinig te betalen, gaat nu wel naar Buurtzorg Nederland.

Volgens De Blok kunnen andere

**Van Rijn wilde snelle
oplossing voor het
personeel, maar
hield geen rekening
met de regels**

aanbieders ook van het extra geld profiteren, maar dat noemt de brancheorganisatie onzin. Bestuurder Hans Buijning wijst op een brief waarin de Landsadvocaat eerder dit jaar schreef dat zo'n regeling niemand mag uitsluiten. "Daarna zijn er

snel regelingen opgetuigd, waarbij iedereen zogenaamd mag meedoen. Maar als andere organisaties naar de criteria vragen, horen ze dat die nog onduidelijk zijn, terwijl een fors budget al aan Buurtzorg is vergeven."

Gesteggel over geld is niet het enige. In de aanbestedingsregels van tientallen gemeenten, zoals Enschede, staat dat een al in de gemeente werkende zorgaanbieder in het gat moet springen als er één failliet gaat. Familiehulp – de stichting waarmee Buurtzorg huishoudelijke hulp wil geven – voldoet niet aan die eis.

De Blok weerspreekt dat. Hij zegt dat het moederbedrijf in veel van die gemeenten al actief is. Maar dat is te makkelijk geredeneerd, zegt Wine te Meerman van adviesbureau Berenschot. "Buurtzorg Nederland houdt zich bezig met verpleging en verzorging. Dat is iets anders dan huishoudelijke hulp. Van Rijn wilde graag een snelle oplossing voor het personeel. Maar er is nauwelijks rekening gehouden met de regels."

Asscher houdt vertrouwen in deal met Turkije

Vicepremier Asscher gaat ervan uit dat maandag de eerste vluchtelingen vanuit Griekenland naar Turkije worden teruggebracht. Wel noemde hij berichten van Amnesty International dat Turkije vluchtelingen terugstuurt naar Syrië 'zeer zorgelijk'. De Europese Commissaris voor migratie, Dimitris Avramopoulos, gaat maandag in Ankara deze berichten verifiëren. Dat zei Asscher gisteren op de wekelijkse persconferentie, waar hij premier Rutte verving. Volgens hem is de Europese Commissie verantwoordelijk voor de handhaving van de afspraken.

"De afspraken tussen de EU en Turkije zijn helder. Beide partijen moeten zich aan de afspraken houden. Dat betekent dat er geen vluchtelingen mogen worden teruggestuurd naar oorlogsgebied." Dat zou in strijd zijn met internationale verdragen. Maar vooralsnog gaat het terugbrengen door. Asscher wilde niet vooruitlopen op de situatie dat Turkije zich niet aan de afspraken houdt. Hij zei wel dat als een van de partijen zich niet aan de afspraken houdt, dat consequenties moet hebben. (ANP)

VANDAAG 8|9 Meer nieuws

letter&geest

ZATERDAG 2 APRIL 2016

Trouw

VOOR LEZERS EN DENKERS

De breingrens

Levert hersenonderzoek
zelfkennis op?

»4

ERNST TIMMER »26

Als moeder valt,
vangt zoon haar op

CLAARTJE KRUIJFF »31

koos na de Londense City
voor het predikantschap

MARIEKE NIJKAMP »37

Bestsellend debuut valt
wel een beetje tegen

Zoek jezelf niet in je brein

Het motto van de Maand van de
Filosofie is 'over de grens'.
Wat komen we te weten over wie
we zijn, als we in hersenen kijken?

ANNEMARIE VAN STEE

Komt een stelletje bij de cognitief neurowetenschapper. We zijn nu al een tijdje aan het daten, vertellen ze, maar we weten niet goed of we genoeg bij elkaar passen. Kunt u onze hersens scannen, zodat we weten of het wat worden kan?

Komen twee lang getrouwde mensen bij de cognitief neurowetenschapper. Onze relatie zit in het slop, vertellen ze. Kunt u onze hersens scannen, zodat we beter begrijpen waarom?

Dat kan nooit, denkt u misschien. Zoiets persoonlijk en mysterieus als liefde kun je toch niet met scanners onderzoeken?

Wellicht denkt u: oei, eng. Dan weten die neurowetenschappers dus beter dan ik of ik welof niet van iemand hou.

U kunt natuurlijk ook enthousiast zijn: handig om op basis van hersenscans potentiële datetjes te selecteren.

Al deze reacties zijn begrijpelijk gezien de berichtgeving over neurowetenschap de laatste jaren. Maar het zijn allemaal misvattingen. Ons gestaag groeiende inzicht in het brein levert heel weinig extra inzicht in onszelf op – ook niet over liefde.

Toch kun je liefde wel degelijk cognitief neurowetenschappelijk onderzoeken. Sterker nog, dat gebeurt al. Het gaat als volgt. Proefpersonen die zeggen dat ze tot over hun oren verliefd zijn, brengen foto's mee van hun partner. Ze

kijken naar die foto's terwijl ze in de MRI-scanner liggen die hun hersenactiviteit meet.

Omdat het brein nooit stilstaat en omdat bij iedere taak meerdere processen komen kijken – in dit geval niet alleen liefde maar ook het kijken naar foto's – is er een controletaak. De proefpersonen kijken dan naar foto's van vrienden en kennissen. De hersenactiviteit die daarbij betrokken is, trekt de onderzoeker af van de activiteit tijdens het kijken naar foto's van de geliefde. Zo blijft alleen die hersenactiviteit over die te maken heeft met liefde. Die is te zien in allerlei gebieden, vooral in het midden van het brein, onder andere in het ventrale tegmentale gebied en de *nucleus caudatus*.

Neurowetenschappelijk onderzoek, of het nou naar liefde is, of naar concentratie of naar geheugen, focust zo altijd op een klein onderdeel van een proces. Dat moet, om goed wetenschappelijk onderzoek te kunnen zijn.

Dit onderzoek gaat niet over liefde in het algemeen. De onderzoekers vragen hier niet naar gedrag, maar alleen naar ervaringen van liefde. En het gaat over de romantische liefde, niet over liefde voor kinderen of ouders en zeker niet over liefde voor vrienden. De romantische liefde dus, maar dan alleen de variant die 'hevig verliefd' heet en niet de kalmere liefde voor je echtgenoot.

Hoe verder een onderzoeksgebied ontwikkeld is, hoe meer een proces is opgedeeld in kleinere onderdelen. Deze krijgen technische

definities die ver afstaan van de termen waarin wij onszelf begrijpen. Zo doen neurowetenschappers allang geen onderzoek meer naar 'herinneren', maar naar 'inprenting in het episodische geheugen' of 'recollectie vanuit het semantische geheugen'.

Het liefdesvoorbeeld laat ook zien dat de resultaten die ze boeken gaan over de hersenen. Cognitieve neurowetenschappers onderzoeken de relatie tussen gedrag en hersenactiviteit. Maar uiteindelijk zijn ze onderdeel van de neurowetenschappen en daarmee hersenonderzoekers. Dat zie je aan hun experimenten: onderzoekers manipuleren wat hun proefpersonen doen of ervaren en meten wat daarbij in het brein gebeurt. Ze laten proefpersonen verliefdheid ervaren en leren dat de *nucleus caudatus* dan actief is. Ze leren dus iets over het brein. (Om de verliefdheid zelf experimenteel te onderzoeken moeten we iets kunnen meten over verliefd gedrag of ervaringen van verliefdheid. Maar dat is voer voor psychologen.)

Neurowetenschappelijke onderzoeksartikelen zetten de lezer hier makkelijk op het verkeerde been. Aan het einde van die artikelen opperen de auteurs vaak ideeën over waarom bepaalde gebieden in het brein activiteit vertonen. Sommige activiteit treedt niet alleen op bij liefde, maar ook bij cocaïnegebruik, dus opperen ze dat liefde verslavend is. Of dat het een kick geeft om liefde te ervaren. ►

Ik ben het niet die zo raar doet, het is m'n nucleus caudatus

Zulke ideeën zijn geen resultaten uit het onderzoek. Ze redeneren in de omgekeerde richting: van de hersenactiviteit naar ideeën over liefde. Het zijn interpretaties van de resultaten die de onderzoekers overtuigend vinden, maar andere interpretaties zijn ook mogelijk. Want waarom zou het niet andersom zijn: dat cokegebruik liefdevolle ervaringen opwekt? Er zijn bovendien nog minstens twintig andere processen waarbij dezelfde hersenactiviteit gemeten wordt, variërend van leerprocessen tot onplezierige gebeurtenissen. Vergelijkingen daarmee leveren weer heel andere visies op liefde op.

Collega-neurowetenschappers weten wel dat het interpretaties zijn in plaats van resultaten, maar een argeloze lezer ziet dit vaak niet. Bovendien worden sommige interpretaties zo vaak herhaald dat ook neurowetenschappers zelf ze voor feiten verslijten. Zo bestaat er een netwerk van gebieden in het midden van het brein dat door iedereen 'beloningsnetwerk' wordt genoemd. Dat begrip is geen onderzoeksresultaat (het netwerk is bij sommige onplezierige gebeurtenissen ook actief), maar een duiding. Ideeën als 'we vonden activatie in dit netwerk, dus liefde wordt als belonend ervaren' dienen we dus met een flinke korrel zout te nemen.

Het is niet raar als u de afgelopen jaren de indruk heeft gekregen dat cognitieve neurowetenschap bijdraagt aan zelfinzicht. Nadenken over liefde is spannender dan nadenken over de nucleus caudatus. Daarom hebben de makers van persberichten over neurowetenschap vaak de neiging smeulige interpretaties te presenteren als onderzoeksresultaten. 'Verliefdheid is verslavend voor ons brein' klinkt nou eenmaal lekkerder dan 'Verliefdheid gaat gepaard met activatie van de nucleus caudatus'.

Daarnaast worden veel interessante resultaten uit psychologisch onderzoek gepresenteerd

alsof ze uit hersenonderzoek blijken. Verder is er neurononsens in omloop, zoals 'we gebruiken maar 10 procent van ons brein'. Of: de indeling van mensen in 'creatieve rechtsbreinigen versus analytische linksbreinigen'. Dit voorbeeld verhaspelt breinfeiten tot metafoor – we hebben wel twee hersenhelften, maar niet twee persoonlijkheidstypes die daarmee overeenkomen.

Cognitief neurowetenschappers kunnen zich behoorlijk ergeren aan de popularisering van hun werk. Om nog maar te zwijgen van de manier waarop allerlei producten aan de man worden gebracht met verwijzing naar 'het brein'. Wat hun ook een ongemakkelijk gevoel bezorgt, is dat ze geldschietters het nut van hun onderzoek moeten uitleggen. Hun onderzoek is meestal fundamenteel en dus niet direct nuttig. Intrigerend is het wel – ontdekkingsreizen zijn spannend, of ze nou onbekende continenten of onbegrepen organen behelzen.

Ons perspectief op het brein is onderweg al behoorlijk veranderd. Zo richtte het onderzoek zich vijftien jaar geleden nog op regio's in het brein, maar inmiddels denken neurowetenschappers dat netwerken ten grondslag liggen aan ons doen en laten. Dat zijn nieuwe inzichten in ons brein. Maar die laten zich niet zo maar doortrekken naar inzicht in onszelf.

Wat cognitieve neurowetenschap wel kan doen, is ons herinneren aan de biologische basis van onze menselijke natuur. Het herinnert ons aan het simpele feit dat bij alles wat we

doen en ervaren hersenactiviteit betrokken is. Neurowetenschap onderstreept daarmee ook het belang van de automatismen die in ons lijf, inclusief ons brein, zijn gaan zitten.

Dit zijn geen revolutionaire inzichten. Iedereen die een familielid aan Alzheimer heeft zien lijden of zelf weleens een paar glazen alcohol te veel heeft gedronken, wist al dat het brein ertoe doet. En het meeste wat we weten over automatismen, weten we uit psychologisch onderzoek, niet uit hersenonderzoek.

Toch doet het ertoe: ideeën over onszelf die onze biologische basis ontkennen, zijn niet houdbaar. Zo kunnen we niet denken dat onze vrije wil helemaal los staat van hersenactiviteit, of altijd bewust verloopt in plaats van automatisch. Dat betekent niet dat we geen vrije keuzes kunnen maken. Als we het idee serieus nemen dat we óók ons brein zijn en óók onze automatismen, zijn wij het die kiezen en handelen, ook als we dat automatisch doen. Zolang we achter onze keuzes en handelingen staan, zijn ze vrij.

Het kan gebeuren dat we dingen doen of ervaren die ons totaal vreemd voorkomen. De grote hoop is dat cognitieve neurowetenschap uiteindelijk inzicht biedt in dit soort gevallen: bij hersenletsel en hersenziektes. Maar wanneer we naar ons brein moeten verwijzen om uit te leggen waarom we doen wat we doen, zijn we juist niet bezig met zelfinzicht. Wij zijn onszelf op die momenten vreemd. Ik ben het niet die zo raar doet, het is de ziekte. Het is de falende nucleus caudatus die verhindert dat ik kan doen wat ik gewend ben; het is het haperende dopamine-netwerk dat me verhindert te zijn wie ik eigenlijk ben.

Wanneer we gezond zijn, is de hang naar zelfinzicht niet een zoektocht naar het brein. Er zijn meer redenen waarom je hierbij aan cognitief neurowetenschappelijk onderzoek weinig hebt. Wanneer we naar zelfbegrip

Annemarie van Stee (1983) is filosoof en cognitief neurowetenschapper. Zij promoveert eind dit jaar op een proefschrift over 'existentieel zelfbegrip en neurowetenschap'.

zoeken, zoeken we naar inzicht in onszelf in onze unieke situatie. Experimenteel onderzoek biedt doorgaans alleen inzicht in hoe mensen gemiddeld zijn. Verder gaat zelfbegrip over onszelf zoals we zijn geworden vanuit ons verleden, en over wie we later zouden willen worden. Dan helpt een hersenexperiment niet: dat is een momentopname van het brein in een afgebakend nu. Heel belangrijk is ook dat een beter begrip van wie wij (zouden willen) zijn perspectief biedt op hoe we het beste met onszelf en ons leven kunnen omgaan. Maar geen experiment kan je vertellen wat goed leven is.

Komen twee mensen bij de cognitief neurowetenschapper... Het moge duidelijk zijn: aan deze wetenschapper hebben ze niet veel. Maar dat weerhoudt allerlei mensen er niet van om te doen alsof het wel zo is.

Zo zijn er boeken en websites over liefde, inclusief de datingsite chemistry.com, gebaseerd op het idee dat er vier persoonlijkheidsstijlen zijn die samenhangen met vier hormonale systemen in het brein: dopamine, serotonine, testosteron en estrogeen. Herkent u 'm? Hier worden neurowetenschappelijke feiten verhaspeld tot metafoor en toegepast op persoonlijkheid.

In het Vimeo-filmpje 'The Love Competition' proberen mensen zo hard mogelijk liefde te ervaren terwijl ze in een MRI-scanner liggen. Degene met het sterkste signaal in 'liefdesregio's' wint. Dat is natuurlijk de omgekeerde wereld, want welke neurale activiteit specifiek met liefde te maken heeft, is nog helemaal niet duidelijk. En de man die uiteindelijk wint kan net zo goed een dunnere schedel hebben of stiller hebben gelegen in de scanner dan de anderen, waardoor er minder ruis was en relatief meer signaal.

Dit is allemaal best vermakelijk, maar cognitieve neurowetenschap is het niet. Die wetenschap verschaft ons inzicht in ons brein. Maar je krijgt er geen zelfinzicht van. ■

FOTO'S CORBIS

